

Aan de leden**Datum**

23 december 2024

Ons kenmerk

U202400644

Lbr. 24/052

Telefoon

070-373 83 93

Bijlage(n)

-

Onderwerp

Actuele situatie asiel en integratie en oproep tot versneld huisvesten van statushouders

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Met deze brief informeren we u over de stand van zaken op het gebied van asielopvang, huisvesting van statushouders, de opvang van Oekraïners en integratie. De VNG doet een oproep aan gemeenten om versneld aan de gemeentelijke taakstelling voor huisvesting van statushouders te voldoen. We geven een terugblik op de Landelijke Regietafel Migratie en Integratie (LRT), de aangekondigde nieuwe wetgeving en schetsen op een aantal andere onderwerpen de actuele situatie en de aandachtspunten die de VNG bij het rijk onder de aandacht heeft gebracht.

Actuele situatie

De asielopvang staat nog steeds onder druk en de situatie in het aanmeldcentrum in Ter Apel blijft gespannen. Het COA doet een oproep aan gemeenten om nieuwe opvanglocaties te openen, tijdelijke noodlocaties langer open te houden en om vaart te maken met het huisvesten van statushouders. Gemeenten slagen er beperkt in om de taakstelling voor de huisvesting van statushouders te behalen, waardoor de achterstand naar verwachting oploopt tot ongeveer 13.000 te huisvesten statushouders in 2024. Ook de opvanglocaties voor ontheemden uit Oekraïne zitten nagenoeg vol. We verzoeken het rijk om hier aan oplossingen te werken in samenwerking met gemeenten en met passende randvoorwaarden.

De VNG zet onverminderd in op een stabiele en flexibele asielketen van opvang en begeleiding naar huisvesting en integratie of terugkeer.

VNG en Aedes roepen op tot versneld huisvesten van statushouders

Op grond van de Huisvestingswet dient het rijk twee keer per jaar de taakstelling bekend te maken. Op 14 november 2024 zijn gemeenten hierover geïnformeerd. De eerste helft van 2024 werd

afgesloten met een achterstand van circa 10.900 te huisvesten statushouders, dat naar verwachting oploopt tot 13.000 eind 2024. De huisvestingstaakstelling voor de eerste helft van 2025 is vastgesteld op 17.700.

De achterstand op de huisvesting van statushouders is direct van invloed op de bezetting van asielopvang en daarmee op het aanmeldcentrum in Ter Apel. Het COA verwacht vanaf de tweede helft van januari mogelijk weer een tekort aan opvangplekken. De VNG en Aedes roepen hun leden op om versneld aan de wettelijke taakstelling te voldoen. Dit is van belang om problemen in Ter Apel te voorkomen en statushouders in de opvang perspectief te bieden. We roepen onze leden gezamenlijk op om voor een gemeente van gemiddelde grootte, versneld ten minste vier mensen te huisvesten. Hiermee kunnen we kostbare vormen van noodopvang voorkomen. Deze zijn nadelig voor de mensen die daar worden opgevangen en kunnen met regelmaat op beperkt draagvlak rekenen bij inwoners. De komende maanden houden we vinger aan de pols om onze gezamenlijke inzet te bepalen om acute problemen in de opvang te voorkomen.

Deze oproep is een noodmaatregel voor een acuut probleem. De enige structurele oplossing voor dit probleem is uitvoering van de afspraken die in de Woontop zijn gemaakt, waarmee we meer woonruimte voor alle woningzoekenden, en specifiek ook verschillende aandachtsgroepen, willen creëren.

Terugblik Landelijke Regie Tafel

Op woensdag 18 december kwam de LRT bijeen. Het kabinet was met vijf bewindspersonen aanwezig (naast de minister van Asiel en Migratie ook de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid en de staatssecretaris van Participatie en Integratie). Daar is te kennen gegeven dat het kabinet werkt aan de uitwerking van de aangekondigde asielmaatregelen wat betreft de intrekking van de Spreidingswet en de aanpassing van de Huisvestingswet (waaronder het afschaffen van de taakstelling voor statushouders, en het invoeren van een verbod op een het versneld huisvesten van statushouders slechts op basis van het feit dat zij statushouder zijn). Het kabinet wenst tot alternatieve huisvesting te komen. Dit zal een verdere doorwerking hebben op onder andere participatie en inburgering. Het nut en de noodzaak van het betrekken van medeoverheden staat niet ter discussie. We willen met het kabinet in gesprek blijven om duidelijk te maken welke maatregelen wel maar ook welke maatregelen niet uitvoerbaar zijn. Hierbij wordt de lijn uitgedragen die bij de afgelopen ALV is afgesproken zoals het behoud van de Spreidingswet en de bepalingen in de Huisvestingswet rondom de huisvesting van statushouders zolang er geen alternatief is.

Gemeenten maken zich zorgen over de stijging van dakloosheid en overlast op straat als gevolg van het sluiten van de landelijke vreemdelingenvoorziening (LVV). Het kabinet geeft aan te werken aan een brede aanpak van dakloosheid en complexe casuïstiek. De VNG heeft in de LRT gewezen op de rijksverantwoordelijkheid met betrekking tot de groep ongedocumenteerden en de noodzaak tot samenwerking met de Immigratie- en Naturalisatiedienst, de Dienst Terugkeer en Vertrek en de politie. Ook in het bestuurlijk overleg van 16 december over de LVV zijn het ministerie en de gemeenten niet tot nadere oplossingen voor de ongedocumenteerden gekomen. De gemeentelijke delegatie heeft ook aandacht gevraagd voor de opvang van ongedocumenteerden met ernstige psychische problematiek. Vooralsnog is er voor gemeenten geen werkbaar alternatief voor de beëindiging van de LVV per 1 januari 2025. Het kabinet werkt aan het strafbaar stellen van niet

meewerken aan terugkeer. In de LRT heeft de minister van Asiel en Migratie laten weten dat het verlenen van humanitaire hulp door gemeenten niet strafbaar wordt gesteld.

Daarnaast heeft de minister van Asiel en Migratie toegezegd op korte termijn met een reactie te komen op openstaande vragen (over bekostiging, doorstroomlocaties, gemeentelijke exploitatie van asielopvang en de eigen bijdrage voor de Oekraïne-opvang). Er is ook gevraagd om gemeenten spoedig duidelijkheid te verschaffen over de randvoorwaarden als het gaat om kleinschaligheid en soberheid.

De VNG-inzet is in lijn met de resolutie 'Zorg voor congruent asielbeleid en behoud instrumentarium tot de keten op orde is'. Deze resolutie is afgelopen ALV met 98% aangenomen. De oproep in de resolutie is om te bepleiten dat volgorde in maatregelen cruciaal is om chaos in de asielketen te voorkomen en dat als wetgeving en instrumentarium voor opvang en huisvesting worden ingetrokken dat pas te doen als de asielketen op orde is en er voldoende effectieve, werkbare alternatieven beschikbaar zijn.

Ministerraad stemt in met asielplannen

Op vrijdag 20 december heeft de minister van Asiel en Migratie een pakket maatregelen gepresenteerd dat gericht is om de asielinstroom te beperken. De ministerraad heeft ingestemd met verzending van de wetsvoorstellen aan de Raad van State. De Asielnoodmaatregelen wet omvat onder meer de afschaffing van permanente verblijfsvergunningen, beperking van de geldigheidsduur van asielvergunningen tot drie jaar, verruiming van de ongewenstverklaring en beperking van nareis tot kerngezinnen. Daarnaast ligt er een voorstel voor een tweestatusstelsel. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in mensen die vallen onder het vluchtelingenverdrag (vluchtelingenstatus) en mensen die om andere redenen bescherming krijgen. Verder is er een wijziging bij het wetsvoorstel terugkeer en vreemdelingenbewaring gepresenteerd. Dit wetsvoorstel regelt onder meer dat niet meewerken aan uitzetting strafbaar wordt en dat het onderscheid tussen strafrechtelijk gedetineerden en vreemdelingenbewaring scherper wordt afgebakend.

Spreidingswet

De minister van Asiel en Migratie heeft in de verdeelbesluiten bekendgemaakt hoeveel opvangplekken elke gemeente beschikbaar moet stellen. Op basis van de provinciale verslagen concludeert de minister dat gemeenten bijna 90.000 opvangplekken hebben aangedragen. Het doel was echter 96.000 plekken. De resterende 6.000 plekken zijn verdeeld over gemeenten in provincies die geen sluitend plan hebben aangeleverd. In de aanbiedingsbrief bij de verdeelbesluiten vraagt de minister om het overleg in de provinciale regietafels voort te zetten om invulling te geven aan de resterende opgave. Hierbij geeft de minister aan dat er ook over provinciegrenzen heen uitgeruild kan worden en dat zij hierover afspraken wil maken met de voorzitters van de provinciale regietafels. Het is de bedoeling dat gemeenten locaties of accommodaties beschikbaar stellen die het COA per 1 juli 2025 in gebruik kan nemen.

Om te komen tot een goede uitvoering van de Spreidingswet, zijn heldere kaders essentieel. Helaas heeft het ministerie nog niet op alle fronten voor duidelijkheid gezorgd. Zo zijn er nog veel [vragen](#) over de mogelijkheden voor gemeenten om opvanglocaties zelf te exploiteren. Uit een reactie van de minister op [vragen](#) van de VNG blijkt dat gemeentelijke exploitatie op [korte termijn niet mogelijk is](#). Het wordt echter niet duidelijk wat er wél kan en wanneer. We zien dit als een gemiste kans, omdat een deel van de gemeenten heeft aangegeven een grotere rol te willen spelen in het dagelijks beheer van locaties. De VNG blijft bij het COA en het ministerie aandringen om dit mogelijk te maken.

In algemene zin benadrukt de VNG – ook richting kabinet en parlement - dat het essentieel is naar de letter en geest van de Spreidingswet te handelen, zolang deze van kracht is. De aangekondigde intrekking van de wet plaatst lokale bestuurders in een onmogelijke positie; zij worden immers geacht de wet uit te voeren en aan de slag te gaan met het beschikbaar stellen van locaties.

Inburgering en integratie

In 2025 zal, zoals afgesproken in de tussenevaluatie, inclusief onderzoek naar de gemeentelijke kosten van de Wet Inburgering 2021 worden uitgevoerd. Eerder heeft de VNG bij het rijk aangegeven dat gemeenten geconfronteerd worden met hogere uitvoeringskosten vanwege de hogere aantallen inburgeraars dan voorheen is ingeschat. Tot op heden is hiervoor nog geen geld beschikbaar gesteld. Dit leidt in ieder geval tot langere wachtlijsten, een latere start van het inburgeringstraject en minder intensieve begeleiding. De VNG blijft zich inzetten voor een passende bekostiging. Het is van belang om inburgeraars mee te laten doen in de samenleving, het liefst via betaald werk.

Doordat de 24-wekeneis niet meer geldt zijn de drempels voor asielzoekers om aan het werk te gaan verlaagd. Toch zijn er nog stappen te nemen om de toegang tot de arbeidsmarkt te verbeteren. De VNG is hierover in gesprek met het UWV en het COA. Het uitgangspunt is dat asielzoekers op een adequate manier aan de slag kunnen en dat de administratieve last voor werkgevers zo beperkt mogelijk is. Een verdere uitwerking gaat over de aansluiting op inburgering en de juridische- en samenwerkingsvoorwaarden. Om dit te beproeven zullen er binnenkort gezamenlijke pilots starten.

Oekraïne-opvang

Gemeenten leveren een grote inspanning door meer dan 90.000 Oekraïners op te vangen. Vooralsnog is er geen zicht op een eind aan de oorlog en dus geen zicht op een snelle afbouw van de taken die gemeenten namens het rijk uitvoeren. Diverse onderzoeken wijzen uit dat een deel van de ontheemden niet zal willen terugkeren naar Oekraïne. De VNG heeft daarom het rijk gevraagd om met een langetermijnplan inclusief passende bekostiging te komen, zodat perspectief geboden wordt aan zowel gemeenten als aan Oekraïners. We vragen daarbij aandacht te hebben voor scenario's met zowel inzet op terugkeer en wederopbouw als op eventueel verblijf met aandacht voor taalonderwijs en inburgering.

Recent heeft de Minister van Asiel en Migratie laten weten dat zij verwacht dat er per 1 juli 2025 zo'n 109.000 opvangplekken voor Oekraïners nodig zijn. Dit betreft een inspanningsverplichting. Het (samen)leven op de opvanglocaties wordt steeds ingewikkelder, onderlinge spanningen en ruzies nemen toe, net als (de ernst van) psychosociale problematiek. De juiste instrumentaria voor gemeenten om zowel preventief als handhavend in te zetten schieten tekort.

We dringen erop aan dat wijzigingen van wet- en regelgeving ordentelijk wordt doorlopen. Dat is niet gebeurd bij de invoering van de eigen bijdrage van Oekraïners waardoor er tot op heden een juridische grondslag voor benodigde gegevensdeling én een mogelijkheid tot invorderen bij dwangbevel ontbreekt. Gemeenten kunnen derhalve starten met het innen, maar niet verantwoordelijk worden gehouden voor handhaving van de regeling.

Het uitgangspunt is dat de kosten die worden gemaakt door het rijk worden vergoed. De Minister heeft aangekondigd per 1 januari 2025 het normbedrag (vergoeding per bed per dag) te verlagen

van €61,- naar €44,-. In de meeste gevallen is dit bedrag ontoereikend. De optie om bekostigd te worden op basis van daadwerkelijk gemaakte kosten brengt veel administratieve lasten en onzekerheid met zich mee. De VNG vraagt aandacht voor extra verwachte kosten vanwege het op peil houden en uitbreiden van het aantal opvangplekken, inzet op langer verblijf en het uitblijven van meerjarige bekostiging. We vragen het rijk om met gemeenten te verkennen of de verschillende financiële regelingen rondom de Oekraïne-opvang vereenvoudigd en verbeterd kunnen worden.

Tot slot

De VNG houdt de actuele situatie nauwlettend in de gaten. Dat geldt ook voor de wetgeving met veranderingen voor de asielketen, zoals de asielnoodmaatregelenwet, waarbij we het belang van een ordentelijke (consultatie)procedure benadrukken. Als deze wetgeving impact heeft op de gemeentelijke praktijk, eisen we een uitvoeringstoets.

Met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'G' followed by a long horizontal line.

mr L.K. Geluk
Algemeen directeur